

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО****БАРЧУК А. Б.,**аспірантка кафедри загальноправових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.4.29>**ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД
ПРЕДСТАВНИКІВ І ПРЕДСТАВНИЦЬ ЛГБТ+ СПІЛЬНОТИ В УКРАЇНІ**

У статті піднята проблематика забезпечення прав представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні. Звернута увага на важливість забезпечення прав і свобод уразливих груп населення, до яких віднесені представники і представниці ЛГБТ+ спільноти. Наголошено, що сприяти у подоланні ситуації, що склалася відносно представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні може ефективна державна політика та чітке окреслення системи суб'єктів владних повноважень за цим напрямом. Метою статті визначено розкриття суб'єктів забезпечення прав і свобод представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні та визначення перспектив удосконалення їхньої діяльності таких суб'єктів. З'ясовано, що сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність можуть охоплюватись поняттям «інші ознаки» в антидискримінаційному законодавстві. Водночас, відсутність конкретизації цих ознак негативним чином позначається на захисті прав і свобод осіб, які зазнають за такими ознаками проявів дискримінації. Нерівність у реалізації прав і свобод для таких осіб може проявлятися у багатьох аспектах, що ставить представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні в уразливе становище.

Підкреслено, що забезпечення прав і свобод представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні залежить не лише від законодавства, а й від ефективності роботи суб'єктів щодо запобігання і протидії дискримінації. Запропоновано класифікувати суб'єктів забезпечення прав і свобод представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні за різними критеріями.

Залежно від характеру їхніх повноважень, запропоновано поділ на: загальні, правоохоронні, спеціальні та громадські. За правовим статусом на: державні (органи влади), муніципальні (органи місцевого самоврядування) та громадські. Запропоновані кроки для поліпшення ситуації із забезпеченням прав представників і представниць ЛГБТ+ спільноти такими суб'єктами в Україні.

Ключові слова: суб'єкт, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, права і свободи, недискримінація, забезпечення, діяльність.

Barchuk A. B. On the problem of determining the subjects of ensuring the rights and freedoms of representatives of the LGBT+ community in Ukraine

The article raises the issue of ensuring the rights of representatives of the LGBT+ community in Ukraine. Attention is drawn to the importance of ensuring the rights and freedoms of vulnerable groups, including representatives of the LGBT+ community. The author emphasizes that an effective public policy and a clear

delineation of the system of public authorities in this area can help to overcome the situation with regard to representatives of the LGBT+ community in Ukraine. The purpose of the article is to identify the entities responsible for ensuring the rights and freedoms of representatives of the LGBT+ community in Ukraine and to determine the prospects for improving their activities. The article shows that sexual orientation and gender identity may be covered by the concept of «other grounds» in anti-discrimination legislation. At the same time, the lack of specification of these characteristics has a negative impact on the protection of the rights and freedoms of persons who are subjected to discrimination on these grounds. Inequality in the exercise of rights and freedoms for such persons can manifest itself in many aspects, which puts representatives of the LGBT+ community in Ukraine in a vulnerable position. It is emphasized that ensuring the rights and freedoms of representatives of the LGBT+ community in Ukraine depends not only on legislation, but also on the effectiveness of the work of actors in preventing and combating discrimination. The author proposes to classify the subjects of ensuring the rights and freedoms of representatives of the LGBT+ community in Ukraine according to various criteria. Depending on the nature of their powers, it is proposed to divide them into: general, law enforcement, special and public. By legal status into: state (governmental), municipal (local self-government) and public. The author suggests steps to improve the situation with ensuring the rights of representatives of the LGBT+ community by such entities in Ukraine.

Key words: *subject, sexual orientation, gender identity, rights and freedoms, non-discrimination, provision, activity.*

Постановка проблеми. Сьогодні одним із найголовніших завдань в Україні залишається розбудова демократичного суспільства, заснованого на принципі рівності усіх його членів. В умовах протидії збройній агресії, соціально-економічних потрясінь та поширення дезінформації, слідування демократичним принципам державотворення набуває невідкладної актуальності. Саме з цієї причини у статті 21 Конституції України проголошено вільність і рівність усіх людей у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними [1].

Також у національному законодавстві знайшов закріплення принцип заборони дискримінації (недискримінації) за тими чи іншими захищеними ознаками. Разом із тим, складно не погодитись з тим, що в Україні досі спостерігаються випадки прямої і непрямой дискримінації, найбільш уразливими щодо яких є вразливі групи населення. Нагадаємо, що згідно статті 1 Закону України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII, до вразливих груп населення належать особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників [2].

Серед таких груп, потрібно виокремити представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні з огляду на недостатнє правове врегулювання їхнього статусу в нашій державі. Через це вони зазнають різноманітних утисків і порушень у реалізації законних прав і свобод. З іншого боку, сприяти у подоланні ситуації, що склалася відносно представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні може ефективна державна політика та чітке окреслення системи суб'єктів владних повноважень за цим напрямом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковий доробок вітчизняних правників присвячений, головним чином, проблемам подолання дискримінації як комплексному явищу. З.П. Равлінко досліджувала заборону дискримінації у загальнотеоретичному аспекті. О.-М.І. Бачинська розкрила у своїй роботі принцип недискримінації та механізми його реалізації. І.В. Янковець присвятила увагу інституційному механізму подолання дискримінації в Україні. За критерій наукового пошуку науковці часто обирають ті або інші «захищені ознаки». Так, дослідження Н.В. Сербин розкриває правове регулювання недопущення дискримінації у сфері праці за трудовим законодавством України. С.С. Кругова, вивчала

конституційно-правове забезпечення гендерної рівності в Україні. У свою чергу, предметом дослідження Д.В. Світовенко стали форми та способи реалізації принципу гендерної рівності за трудовим законодавством України.

Поряд із цим, наявність проблем щодо забезпечення прав і свобод представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні, спонукають до подальшого розроблення і вирішення питань, пов'язаних із подоланням дискримінації зазначених категорій осіб.

Мета статті полягає у розкритті суб'єктів забезпечення прав і свобод представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні та визначенні перспектив удосконалення їхньої діяльності.

Результати дослідження. Антидискримінаційне законодавство України представлене широким масивом нормативно-правових актів, щоправда лише у частині з таких документів йдеться про забезпечення рівності прав і свобод для представників і представниць ЛГБТ+ спільноти.

Так, у титульному Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI, дискримінацією визнається ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [3].

З дефініції дискримінації випливає, що сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність можуть охоплюватись поняттям «інші ознаки». Водночас, відсутність конкретизації цих ознак негативним чином позначається на захисті прав і свобод осіб, які зазнають відносно них проявів дискримінації.

З іншого боку, можна навести позитивні приклади. Так, у статті 2-1 Кодексу законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII, закріплено заборону будь-якої дискримінації у сфері праці щодо: «... гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації»[4]. Так само Правила етичної поведінки поліцейських, затверджені наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179, визначають обов'язком поліцейського виявляти повагу до гідності кожної людини, справедливо та неупереджено ставитися до кожного, незважаючи на: «...сексуальну орієнтацію або іншу ознаку, не допускати дискримінації в будь-якій формі» [5]. Втім, ситуація з етичними правилами (кодексами поведінки) для інших категорій державних службовців не є тотожною, адже сексуальна орієнтація і гендерна ідентичність не виділяються з-поміж інших ознак, що ставить представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в уразливе становище.

Як відмічає Д. Завгородня, нерівність у реалізації прав і свобод для таких осіб може проявлятися у наступному: а) гомосексуальні пари обмежені в реалізації низки прав порівняно з тими, хто перебуває у юридично врегульованих гетеросексуальних стосунках; б) проблеми при успадкуванні майна в разі смерті чи загибелі ЛГБТ+ партнера/-ки; в) нерівність, пов'язана з невизнанням гомосексуальних пар сім'єю, – відсутність права не свідчити проти членів сім'ї; г) якщо при проходженні військової служби, хтось із пари пропав/ла безвісти або потрапив/ла у полон, партнер/ка не може клопотатися перед органами державної влади про розшук, отримувати інформацію про полон, звертатися до суду про визнання особи безвісти відсутньою; г) при виїзді військовослужбовця/иці за кордон для проходження лікування супровід партнерки/а також неможливий [6].

Багато в чому забезпечення прав і свобод представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні залежить не лише від внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, а й від ефективності роботи суб'єктів щодо запобігання і протидії дискримінації. Але як національне законодавство, так і державна політика недостатнім чином зосереджені на захисті прав таких осіб.

Повертаючись до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», варто вказати про суб'єктів, наділених повноваженнями щодо запобігання та протидії дискримінації, закріплених у статті 9. До таких суб'єктів належать: 1) Верховна Рада України; 2) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; 3) Кабінет Міністрів України; 4) інші державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування; 5) громадські організації, фізичні та юридичні особи [3]. Звичайно, завдання перерахованих суб'єктів не обмежені захистом прав і свобод ЛГБТ+ спільноти, а стосуються їх повноважень щодо запобігання та протидії дискримінації у цілому.

У публікації Української Гельсінської спілки з прав людини наголошується, що сьогодні державні органи продовжують свою роботу, за виключенням зон активного ведення бойових дій. У разі порушення прав представників ЛГБТ+ спільноти таким особам пропонується звертатися з відповідними заявами до правоохоронних органів, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини чи відповідних представництв Уповноваженого в регіонах. Крім того, вказано про роботу громадських організацій, що надають як правову допомогу, так і займаються документуванням воєнних злочинів [7].

Говорячи про наведену в Законі класифікацію більш просто, суб'єктів можна розрізнити залежно від їхнього правового статусу, поділяючи на: державні (органи влади), муніципальні (органи місцевого самоврядування) та громадські (громадські організації). Також, ми вважаємо за доцільне внести до системи суб'єктів забезпечення прав і свобод представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні органи судової влади (система національного судочинства та рішення Європейського суду з прав людини).

З іншого боку, класифікувати суб'єктів можна залежно від характеру їхніх повноважень, поділивши на: загальні – загальний контроль і нагляд (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Омбудсмен), правоохоронні – захист прав і свобод (Національна поліція, Державне бюро розслідувань, прокуратура), спеціальні – реалізація окремих прав і свобод (Міністерство юстиції, Міністерство освіти і науки, Міністерство охорони здоров'я тощо), громадські – сприяння у реалізації прав і свобод (органи місцевого самоврядування, громадські організації та спілки).

Спираючись на викладене, ми вважаємо за необхідне зупинитися на наступних кроках для поліпшення ситуації із забезпеченням прав представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні:

По-перше, необхідно визнати і закріпити на законодавчому рівні захищеною ознакою «гендерну ідентичність та сексуальну орієнтацію», забезпечивши внесення змін і доповнень до чинних актів законодавчого і підзаконного рівнів.

По-друге, у відомчих нормативних актах необхідно конкретизувати положення про недискримінацію представників і представниць ЛГБТ+ спільноти.

По-третє, завдання і функції суб'єктів запобігання і протидії дискримінації в Україні необхідно конкретизувати, шляхом врахування у відповідних документах, положень про забезпечення прав представників і представниць ЛГБТ+ спільноти.

Чому зазначені особи потребують захисту з боку держави та її органів ми зазначали на початку нашого дослідження. Поряд із цим, потрібно врахувати ризики і загрози, які істотно зростають в період воєнного стану. Для представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні не є достатніми зусилля інститутів громадянського суспільства. Навпаки саме у цей період держава має консолідувати свої зусилля на забезпеченні рівності громадян у реалізації своїх прав і свобод.

Тут варто погодитись із Б.О. Логвиненком у тому, що в основі підвищення рівня професійної правової культури має лежати не тільки збільшення рівня правосвідомості та правозастосування в межах конкретної держави, а й звернення до міжнародного законодавства щодо стандартів відповідної діяльності [8, с. 124]. Якщо цитований вище науковець писав про діяльність поліції, ми вважаємо підвищення правової культури необхідним для усіх суб'єктів владних повноважень. Тобто, покращення ефективності суб'єктів владних повноважень щодо забезпечення прав представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні

має відбуватися через підвищення рівня професійної правової культури з урахуванням європейського досвіду.

Висновки. Ведучі мову про рівність прав громадян ми говоримо не лише про законодавчі положення, а про реальну можливість для їх реалізації. Досягнути проголошеної рівності неможливо без визначеної системи суб'єктів владних повноважень щодо запобігання і протидії дискримінації. Водночас, враховуючи множинність проявів дискримінації, діяльність відповідних суб'єктів вимагає оптимізації та уточнення. Значною мірою це стосується створення передумов для належного забезпечення прав представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні. Зміна і підвищення рівня професійної правової свідомості посадових осіб на усіх рівнях також вбачається важливим аспектом. Загалом, рівність у правах і свободах для кожної особи є основоположним напрямом розвитку України як європейської демократичної держави, за що вона досі продовжує боротьбу з агресором.

Подальші наукові розвідки будуть присвячені удосконаленню правового статусу представників і представниць ЛГБТ+ спільноти в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#n2301> (дата звернення 14.08.2023).
2. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення 24.08.2023).
3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення 24.08.2023).
4. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 25.08.2023).
5. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських МВС України: Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text> (дата звернення 25.08.2023).
6. Завгородня Д. Системна дискримінація ЛГБТ+ людей в Україні: зріз 2023 року. Гендер в деталях. URL: <https://genderindetail.org.ua/library/identichnosti/lgbtika/systemna-dyskryminatsiya-lgbt-lyudey-v-ukraini-zriz-2023-roku.html> (дата звернення 25.08.2023).
7. Забезпечення прав ЛГБТ+ спільноти в умовах збройного конфлікту. helsinki.org.ua. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/zabezpechennia-prav-lhbt-spilnoty-v-umovakh-zbroynoho-konfliktu/> (дата звернення 25.08.2023).
8. Логвиненко Б.О. Окремі аспекти підвищення рівня професійної правової культури поліцейських. Поліцейська медіація як інструмент захисту прав та інтересів громадян: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (6 вересня 2022 року м. Одеса). м. Одеса. – Львів – Торунь: Liha-Pres, 2022. 132 с. С. 122–125. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-257-2-31>.

